

дає можливість мобілізувати средства в распоряжение государства, осуществляют их распределение и перераспределение на цели экономического и социального развития.

Ключевые слова: косвенное налогообложение, НДС, акцизный налог, пошлина, универсальные акцизы, специфические акцизы.

Annotatin

Prokopchuk O.T., Ulyanych Y.V., Bchko V.P.

Features of indirect taxation in Ukraine: the formation and development prospects

The article analyzes the development and establishment of indirect taxation in Ukraine in general and the most common form among universal excise taxes – VAT, in particular.

The role of indirect taxes in the tax system and also areas of adaptation of the national practice of indirect taxation to the European experience are outlined.

It is set that indirect taxation developed on the basis of its public necessity, its distribution is unconnected with surplus popularity of indirect taxes among payers. Research results confirm that presently the tax system which enables to mobilize facilities in the order of the state is created in Ukraine, to carry out their distribution and redistribution on the purpose of economic and social development.

Keywords: indirect taxation, VAT, excise tax, customs duty, universal excise taxes, the specific excise taxes.

УДК 330.131.7

ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ АПК ТА ЙОГО БАГАТОГРАННА ПРИРОДА

П.Д. Неміш, аспірант*

Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"

Розглянуто сутність та складові економічного механізму енергозбереження АПК. Обґрунтовано необхідність запровадження на сільськогосподарських підприємствах енергетичного менеджменту з метою удосконалення технологічних і виробничих процесів з позиції економії енергоресурсів.

Ключові слова: енергозбереження, енергоефективність, економічний механізм енергозбереження АПК, енерговитрати, енергетичний менеджмент.

Питання енергозбереження нині постає як питання світового масштабу. Саме тому багато держав, в тому числі й Україна розробляють системи стимулювання енергозбереження на державному рівні, адже це є загальнодержавною проблемою з огляду на загрозу енергетичній безпеці країни.

З кожним роком дедалі більшої актуальності набуває розвиток ВДЕ (відновлювальні джерела енергії) та різноманітні програми підвищення рівня енергозбереження, як на макро- так і на мікрорівні. Іншими словами питання енергозбереження змушує замислюватися багатьох науковців над проблемою

***Науковий керівник** – М. Й. Малік, доктор економічних наук, професор, академік НААН

створення належного механізму енергозбереження, який мав би змогу не лише вирішувати питання для окремо взятих підприємств, але й зробив би належний вклад для посилення енергетичної безпеки держави. Саме тому в даній статті автор ставить за мету насамперед дослідити сутність терміну механізму енергозбереження та його природу, а також проаналізувати комплекс заходів з впровадження механізму енергозбереження в АПК.

Сутність економічного механізму знаходить різне відображення в поглядах вчених А.М. Букреєва [2], І.В. Діяка [5] та М.Ковалко, О.Ковалко[12], деталізація та аналіз складових механізму енергозбереження відображено в працях Т.М. Афоченкова [1] та І.В. Сизонової [19].

Проблеми зниження енерговитрат і енергомісткості економіки та сільського господарства, як передумови посилень енергетичної незалежності України енергозберігаючих заходів в сільському господарстві розглядались в Стратегії енергозбереження в Україні [25].

Законодавчі методи стимулювання енергозбереження в Україні недосконалі, а тому потребують додаткового вивчення. Наукові розробки постійно вдосконалюють окремі елементи енергозаощадження в сільському господарстві, але залишається невирішеним питання розрахунку комплексного показника ефективності механізму енергоефективності конкретного сільськогосподарського підприємства. Напрацьовано багато науково-методологічного матеріалу, але залишаються невизначеними підходи до формування економічного механізму енергозбереження на мезорівні, який би в короткий період забезпечив стабільний економічний розвиток підприємства.

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних положень, практичних засад і концептуальних підходів в принципах побудови енергозберігаючого механізму АПК та його участі в процесі енергозбереження. Вдосконалення елементів розрахунку ефективності механізму енергозбереження на конкретному сільськогосподарському підприємстві.

Методика досліджень. Теоретичною та методологічною основою досліджень слугують діалектичні закони пізнання економічних процесів, теоретичні положення сучасної економічної теорії, наукові розробки вітчизняних і зарубіжних вчених з досліджуваної проблеми.

Інформаційною базою досліджень виступили законодавчі акти України, Укази Президента України, Постанови і Програми Кабінету Міністрів України, інші нормативні документи міністерств і відомств України з питань розвитку енергетики та енергозбереження в сучасних умовах.

Результати досліджень. Під економічним механізмом також розуміють інтегровану, багаторівневу систему форм і методів господарювання. Економічний механізм також являє собою систему економічних методів, які направлені на забезпечення функціонування підвищення ефективності виробничої системи; додатково це комплекс взаємопов'язаних та строго впорядкованих заходів, які реалізуються за допомогою різних методів господарювання і забезпечують раціональне протікання певних економічних процесів; додатково це підсистема оцінки та аналізу будь якого виду діяльності, підсистема планування, підсистема контролю, підсистема мотивації та стимулювання.

Організаційно-економічний механізм за Н.М. Подопріхіним [23] – це

особливий вид господарського механізму і являє собою сукупність організаційно-економічних інструментів і методів впливу на процес

Організаційно-економічний механізм за А.М. Букреєвим [2] та Д.Н. Дударєвим [7] – це сукупність організаційних та економічних форм і методів зав'язаних в єдиний порядок якого не будь виду діяльності

Серед різноманіття організаційно-економічних механізмів є організаційно-економічний механізм енергозбереження.

Економічний механізм енергозбереження – це сукупність заходів, що забезпечують максимально ефективно використання енергетичного потенціалу при мінімальних питомих витратах енергії на виробництво одиниці продукції. Цей механізм передбачає:

- створення фондів енергозбереження для фінансової підтримки енергозберігаючих проектів на загальнодержавному й регіональному рівнях;
- стимулювання виробництва енергозберігаючого устаткування шляхом надання кредитів, дотацій, пільгового оподаткування на початковий період виробництва для забезпечення більш швидкого нарощування темпів його виробництва;
- проведення аудитів енергоємного виробництва, введення стандартизації й системи нормування при використанні енергоресурсів;
- залучення закордонних інвестицій в енергозбереження.

Метою впровадження економічного механізму енергозбереження в господарську практику є інтенсифікація та розширення процесів енергозбереження в умовах становлення та розвитку ринкових відносин в економіці.

Формування ефективного економічного механізму енергозбереження в АПК передбачає виконання комплексу певних заходів (рис. 1.).

Економічний механізм енергозбереження, який на відміну від простої зацікавленості виробника щодо зниження енерговитратності сільськогосподарського виробництва через зниження собівартості продукції, повинен мати яскраво виражений стимулюючий характер, з використанням для фінансування заходів з енергозбереження економії коштів, яка досягається у результаті підвищення енергоефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Це дозволить підвищувати енергоефективність у сфері сільгоспвиробництва прискореними темпами.

Економічний механізм енергозбереження повинен мати яскраво виражений стимулюючий характер, з використанням економії коштів, яка досягається у результаті підвищення енергоефективності виробництва сільськогосподарської продукції.

Переходячи до оцінки ефективності функціонування механізму енергозбереження підприємства пропонуємо використовувати комплексний показник інтегральної ефективності. В широкому значенні ефективність означає співвідношення результатів та витрат. Розрізняють різні види ефективності відповідно до об'єктів управління, це рівною мірою стосується і ефективності енергозбереження на мікрорівні. Ефект сам по собі недостатньо характеризує результативність діяльності людини з суспільної точки зору. Для більш повної її характеристики важливо знати, з якими витратами отримано ефект, тобто в що

обійшовся результат не лише окремому суб'єкту господарювання, а й суспільству в цілому. Однакові витрати можуть дати різний ефект і, навпаки, той самий ефект може бути досягнутий різними витратами. Ціль суспільного виробництва – одержання більшого ефекту з найменшими трудовими, матеріальними і грошовими витратами. Саме тому необхідно отриманий результат порівняти з тими витратами, за допомогою яких він отриманий, тобто віднести ефект (результат) до витрат, зіставити одну абсолютну величину – ефект (результат) з іншою абсолютною величиною – витратами. Таке зіставлення дає відносну величину – ефективність.

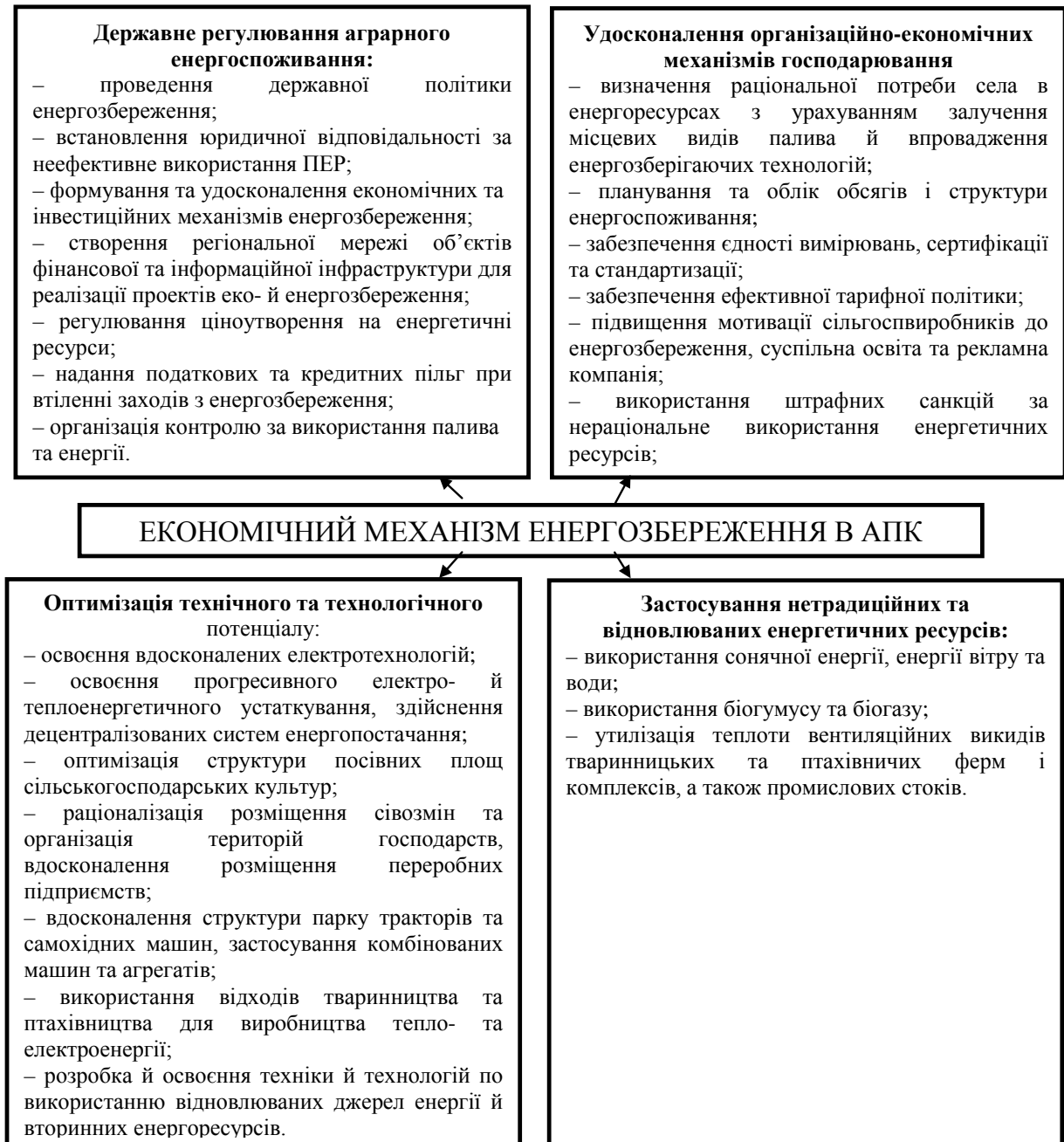

Рис. 1. Економічний механізм енергозбереження в АПК [1]

Ефективність функціонування механізму енергозбереження в найбільш загальному вигляді можна представити за допомогою комплексного інтегрального показника, який визначається як співвідношення суми результатів (ефектів), отриманих від реалізації енергозберігаючих заходів, до витрат, понесених на їх реалізацію, та представити за допомогою формули 1:

$$E_{\text{ме}} = \sum P_{\text{ен}} / \sum Z_{\text{ен}}$$

де $E_{\text{ме}}$ – ефективність функціонування механізму енергозбереження підприємства; $\sum P_{\text{ен}}$ – сума результатів, отриманих від реалізації енергозберігаючих заходів; $\sum Z_{\text{ен}}$ – сума затрат, понесених на реалізацію енергозберігаючих заходів.

Результати від реалізації енергозберігаючих заходів будуть виражатись різними ефектами, зокрема виділимо економічний, соціальний та екологічний:

- економічний ефект виникає в результаті отриманої економії енергетичних ресурсів, що зменшує собівартість сільськогосподарської продукції;
- соціальний ефект виявляється у покращенні умов праці робітників. Проте, в результаті запровадження енергозберігаючої техніки та технології може виникнути і від'ємний соціальний ефект в результаті скорочення (вивільнення) працівників.
- екологічний ефект отримуємо в результаті зменшення забруднених ґрунтів та інших шкідливих викидів у навколишнє середовище. Даний ефект можна оцінити шляхом визначення суми, на яку попереджені збитки за рахунок реалізації енергозберігаючих заходів.

Затрати на реалізацію енергозберігаючих заходів складатимуться з поточних виробничих затрат та затрат на управління енергозбереженням. Відповідно до поточних виробничих затрат належать: вартість енергетичних та інших ресурсів; витрати на експлуатацію, включаючи вартість ремонтів, заробітну плату робітників та відрахування від неї; інші витрати, передбачені нормативними документами з розрахунку собівартості; амортизаційні відрахування.

Класифікація затрат на управління енергозбереженням може бути здійснена за наступними ознаками:

- на оплату праці: заробітна плата керівників і спеціалістів; заробітна плата технічного та обслуговуючого персоналу; премії та доплати з фонду матеріального стимулювання за виконання поставлених завдань з раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів та досягнення планового рівня їх економії;
- на техніку управління: носії інформації та предмети управлінської праці; засоби перетворення, обробки інформації та оснащення процесів управління; умови праці тощо;
- на організацію та забезпечення управління: науково-дослідні роботи та наукова організація управління; підготовка та підвищення кваліфікації кадрів управління; заходи з удосконалення управління;
- інші витрати: службові відрядження та пересування; поштово-телеграфні, телефонні та канцелярські витрати; утримання легкового транспорту та ін.

Більш достовірно інтегральний показник, ефективності функціонування механізму енергозбереження сільськогосподарського підприємства автором пропонується розрахувати за формулою 2:

$$E_{\text{ме}} = (E_{\text{ек}} + E_{\text{екл}} + E_{\text{с}}) / (Z_{\text{уп}} + Z_{\text{пв}}),$$

де $E_{\text{ек}}$, $E_{\text{екл}}$, $E_{\text{с}}$ – відповідно економічний, екологічний та соціальний результати реалізації енергозберігаючих заходів; $Z_{\text{уп}}$ – затрати на управління енергозбереженням; $Z_{\text{пв}}$ – поточні виробничі затрати на реалізацію енергозберігаючих заходів.

Кінцева ефективність функціонування механізму енергозбереження значною мірою залежить від управління енергозбереженням в цілому на підприємстві. Так, побудова досконалої системи планування енергозберігаючих заходів, організація в просторі і в часі їх реалізації, мотивація працівників до раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів, можуть стати вагомим фактором підвищення ефективності енергозбереження на підприємстві.

Слід зазначити, що курс на зниження енергоємності своєї продукції готові взяти значна частина підприємств, але задля цього мають бути створені певні умови з боку держави. Концептуальну модель організаційно-економічного механізму забезпечення енергоефективності сільськогосподарського підприємства показано на рис. 2.

Оптимальним з позиції енергозбереження та енергетичної, а відтак і економічної ефективності виробництва, для господарства буде обсяг продукції, при якому граничні витрати енергоресурсів на його виробництво дорівнюють граничній енергоцінності виробленої продукції. Це означає, що у виробничому процесі збільшення енерговитрат є виправданим до тих пір, поки вони не перевищать величину енергоцінності продукції, отриманої від їх використання, що забезпечить конкурентоспроможність продукції підприємства. Для управління енергетичним потенціалом сільськогосподарських підприємств потрібно використати енергетичний менеджмент, під яким слід розуміти сукупність добровільних, ініціативних та результативних дій економічних суб'єктів, спрямованих на реалізацію з максимально можливою ефективністю їх власних програм, проектів та цілей у сфері використання та збереження енергії у виробничому процесі.

Великі витрати енергії та низька її окупність в агропромисловому виробництві пояснюється цілим рядом причин: недосконалістю технологічних рішень, поганим технічним забезпеченням та невисокою якістю технічних засобів, відсутністю необхідної матеріально-технічної бази, неякісним та несвоєчасним виконанням технологічних операцій, недосконалістю грошово-кредитної системи, системи оподаткування, цінового механізму, можливості та характеристики людських, матеріальних і фінансових ресурсів підприємства, організаційно-економічними параметрами та системою управління підприємством.

Організаційно-економічний механізм забезпечення енергоефективності сільськогосподарського підприємства

Рис. 2. Концептуальна модель організаційно-економічного механізму забезпечення енергоефективності сільськогосподарського підприємства

Висновки. 1. На основі проведеного теоретико-методологічного аналізу розкрито сутність механізму енергозбереження, встановлено його складність та багатогранність, що характеризується сукупністю форм, методів, елементів, способів взаємодії та важелів стимулювання, спрямованих на підвищення ефективності енерговикористання. Механізм енергозбереження складається з сукупності заходів, що забезпечують максимально-ефективне використання енергетичного потенціалу при мінімальних питомих витратах енергії на

виробництво одиниці продукції. Його формування в АПК передбачає комплексний підхід від державного регулювання аграрного енергоспоживання до удосконалення організаційних та економічних механізмів господарювання. 2. Запропонована методика оцінювання ефективності функціонування механізму енергозбереження підприємств дозволять об'єктивно та комплексно проаналізувати ефективність енергозбереження з врахування специфіки діяльності сільськогосподарських підприємств та виявити резерви його удосконалення. 3. Організаційно-економічний механізм діяльності сільськогосподарського підприємства по енергозбереженню представляє сукупність елементів, взаємодія яких дозволяє знизити витрати енергії на одиницю продукції і підвищення ефективності роботи с. - г. підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афонченкова Т.М. Економічний механізм енергозабезпечення агропідприємств: монографія / Афонченкова Т.М. — К.: ННЦ ІАЕ, 2009. — 176 с.
2. Букреев А.М. Организационно-экономический механизм кризисного управления: теория и практика. Воронеж: Издательство АУГУ, 2000. — 164 с.
3. Діак І.В. Енергозбереження: реалії сьогодення / І.В. Діак // Дзеркало тижня. — № 21 (700) – 2008 — С. 9.
4. Дударев Д.Н. Организационно-экономический механизм развития производственных систем / Монография / Д.Н. Дударев., О.В. Дударева – Воронеж: Научная книга, 2008. — 199 с.
5. Ковалко М. Розвинута енергетика – основа національної безпеки України / М. Ковалко, О. Ковалко. — К.: "Бізнесполіграф", 2009 – 104 с.
6. Сизонова І. В. Енергетичний аналіз як передумова енергозбереження в сільському господарстві І. В. Сизонова // Вісник ХНАУ. Серія: економіка АПК і природокористування. — 2004. — № 2. — С. 210-214.
7. Подоприхин Н.М. Организационно-экономический механизм реализации инвестиционной стратегии: автореф. дис. канд. экон. наук: Н.М. Подоприхин; Воронеж, ВГТУ. — 1999. — 19 с.
8. . Стратегія енергозбереження в Україні / За ред. В. А. Жовтянського -К.: Академперіодика, 2006. — Т 2. — 600 с.

Одержано 27.11.2013 р.

Аннотация

Немиш П.Д.

Основы механизма энергосбережения АПК и его многогранная природа

Для расчета эффективности функционирования механизма энергосбережения сельскохозяйственного предприятия предложена модель организационно-экономического механизма обеспечения энергоэффективности сельскохозяйственного предприятия и группы показателей для оценки уровня использования потенциала энергосбережения сельскохозяйственного предприятия и использования комплексного интегрального показателя

Ключевые слова: энергосбережение, энергоэффективность, экономический механизм энергосбережения АПК, энергозатраты, энергетический менеджмент.

Nemish P.D.

Fundamentals of energy saving mechanism of AIC and its multi-faceted nature

A model of organizational-economic mechanism of energy efficiency for agricultural enterprises and groups of indicators to assess the use of energy-saving potential of the agricultural enterprise and the use of complex integrated indicator, for calculating the energy efficiency of the mechanism of the agricultural enterprise, is proposed.

Keywords: *energy saving, energy efficiency, energy saving mechanism of AIC, energy consumption, power management.*

УДК 658.8:63

**ГЕНЕЗИС СИСТЕМИ ЗБУТОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ
КООПЕРАЦІЇ ЯК НОВІТНЬОГО ІНСТРУМЕНТУ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛИХ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Л. Г. Фоменко, аспірант

Уманський державний педагогічний університет ім. П.Г.Тичини

У статті досліджено теоретичні основи становлення та розвитку системи збутової сільськогосподарської кооперації, обґрунтовано її переваги у напрямку підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва. Розкрито причини, що гальмують її розвиток та розглянуто шляхи вирішення даних проблем.

Ключові слова: *збутовий сільськогосподарський кооператив, малі сільськогосподарські підприємства, посередники, канали реалізації, конкурентоспроможність, маркетинг.*

Сьогодні Україна прагне прискорити інтеграцію до світового економічного співтовариства. Тому, подальше ефективне функціонування малих сільськогосподарських підприємств, неможливе без використання дієвих методів підтримки їхнього розвитку в умовах глобалізації та європейської інтеграції.

На сьогодні виготовлення якісного продукту не є вирішальною умовою ефективної господарської діяльності малих сільськогосподарських підприємств. Щораз більше уваги доводиться приділяти збуту виготовленої продукції, особливо це питання загострюється в умовах посилення конкуренції як з боку вітчизняних, так і закордонних виробників.

Тому, одним із дієвих методів, який здатен підвищити ефективність збутової діяльності малих сільськогосподарських підприємств може стати створення та розвиток системи збутової сільськогосподарської кооперації, яка забезпечить їх конкурентоспроможність на закордонному та вітчизняному ринку.

Дана проблема на сьогодні є актуальною, а її дослідження потребує особливої уваги.